

Celem naukowym projektu jest rozpoznanie zasobu obiektów i usystematyzowanie wiedzy na temat zespołów XIX i XX-wiecznej architektury wojskowej na obszarze północnej oraz zachodniej Polski i na tej podstawie określenie optymalnych rozwiązań rewitalizacyjnych. Podjęte badania mają na celu skatalogowanie obiektów wraz z określeniem ich stylistyki i sformułowaniem typologii oraz zapoczątkowanie dyskusji o sposobie ich ochrony i wskazanie dróg ich rewaloryzacji.

Badaniami objęty zostanie obszar nazywany do niedawna „Ziemie Odzyskane”, czyli terytorium Prus Wschodnich, Brandenburgii, Saksonii i Śląska przejęte na mocy umów międzynarodowych po II wojnie światowej przez Polskę. Jego atrakcyjność jako obszaru badawczego wynika z obcości kulturowej i stylistycznej przejętych wraz z nim obiektów, która do niedawna spotykała się z wrogim nastawieniem, a obecnie budzić zaczyna zainteresowanie, a nawet podziw.

Architektura, powstająca wyłącznie jako odpowiedź na zamówienie inwestora, jest ze swej natury dziedziną sztuki najbardziej podatną na wpływy zewnętrzne. Wraz z nią przestrzeń miejską wypełnia nie tylko forma materialna, ale również treści ideowe związane z mecenatem konkretnego inwestora. Szczególnie architektura budynków związanych z administracją państwową jest papierkiem lakmusowym społecznych i politycznych transformacji. Na obszarze wybranym do badań zespoły architektury wojskowej najliczniej powstawały w dwóch okresach, związanych ze wzrostem znaczenia militarystyki w polityce administracyjnej Prus i Trzeciej Rzeszy: w latach 80. XIX w. i w latach 30. XX w. Ich wygląd zewnętrzny przede wszystkim determinowały względy propagandowe: miały emanować ideą siły i jedności państwa, zawierały jednak równocześnie cechy stylistyczne i zdobyczne funkcjonalne swoich czasów („Werkbund”; ekspresjonizm), przetworzone w myśl obowiązującej ideologii. Reprezentują tzw. „Herrschaftsarchitektur” – „architekturę władzy” – i miały decydujący wpływ na kształtowanie lokalnej tożsamości zarówno w mniejszych ośrodkach jak np. Oleśnica, jak i dużych miastach garnizonowych, jak np. Legnica. W Świątoszowie i Bornem Suliniowice koszary stanowiły odrębną miejscowość ogniskującą lokalną społeczność.

Ze względu na pełnioną funkcję, znajdujące się na omawianym obszarze zespoły architektury wojskowej zasiedlała po 1945 r. armia (polska lub radziecka), zapewniając im przeważnie należyte utrzymanie, nadając im jednak status obiektów strategicznych, utrudniający ich przebadanie. W wyniku wycofania wojsk Federacji Rosyjskiej w 1993 r. oraz postępującej restrukturyzacji Wojska Polskiego w ciągu ostatnich 20 lat wiele z tych obiektów zostało zdemilitaryzowanych. Nieużytkowane ulegają degradacji, grzebiąc cenne świadectwa historii. Panaceum na ich dekapitalizację jest włączenie w przestrzeń miejską, aby nie podzieliły losu wielu bezpowrotnie utraconych obiektów architektury przemysłowej i zabytków techniki z tego samego okresu. Zespoły architektury powojennej doskonale nadają się do zaadaptowania na różnorodne cele, co zostało już dostrzeżone i wykorzystane w wielu miastach. Są wyposażone w pełną infrastrukturę i sieci, co obniża koszty początkowe inwestycji. Jako zespoły obiektów o zróżnicowanych funkcjach – zamieszkania zbiorowego, biurowych, gastronomicznych, magazynowych – oferują szeroki wachlarz możliwości adaptacyjnych. Ich rewaloryzacja powinna być jednak prowadzona pod należytym nadzorem odpowiednich służb i pod ochroną dedykowanych aktów prawnych, aby nie doprowadziła do zatarcia ich unikatowych cech stylowych. Sprzedane drapieżnym prywatnym inwestorom, zespoły koszarowe poddawane są ekstensywnym przebudowom, tracąc swoją wartość historiograficzną lub wyburzane. W toku badań autorka analizuje przeprowadzone już działania adaptacyjne i rewitalizacyjne w odniesieniu do tego typu zespołów i w celu ustalenia cech predestynujące je do udanej rewitalizacji. Podjęte badania doprowadzą do opracowania wytycznych projektowych do przeprowadzenia rewaloryzacji oraz sformułowania wniosków konserwatorskich w przypadku obiektów i zespołów kwalifikujących się do objęcia ochroną konserwatorską.